

UNA ENTRADA FORTA AL MÓN

La Guerra Civil i la fugida a l'exili

El meu primer record és una mica trist. És l'exèrcit republicà retirant-se derrotat cap a la frontera. Aquí es pot dir que comença la meva vida: amb aquella munió de soldats bruts i descamisats que travessaven Banyoles per la carretera general, aixecant pols i arrossegant-se més morts que vius.

Tot i que només tenia quatre anys ho recordo molt bé. En tinc l'estampa fresquíssima; potser perquè pocs anys després la vaig reviure a l'exili, aquesta vegada amb les tropes alemanyes, i també perquè el cine i la televisió me l'han anat recordant constantment. Però, sobretot, perquè la meva família i jo no vam trigar gaires dies a emprendre el mateix camí. Cap a França hi falta gent! Quina aventura més bèstia! Totes aquelles cares desencaixades per la por i la fatiga que havia vist passar per davant de casa una mica estranyat, agafat de la mà de la meva mare, es van convertir de sobte en el meu pa de cada dia.

La meva entrada al món, doncs, va ser un pèl forta. Tot i així he de dir que, des dels onze anys, no he patit cap més guerra, i ho agraeixo. Amb la guerra d'Espanya i la Segona Guerra Mundial seguides vaig quedar servit. També afegiré, per evitar malentesos, que aquestes guerres em van sortir prou barates, dintre de tot, i que no em puc queixar ni em queixo.

El 26 de gener de 1936, per tant, el dia que va caure Barcelona, la meva família i jo vam marxar cap a França seguint l'exèrcit repu-

blicà, que ja havia començat a passar. La major part de la guerra la vaig viure a Banyoles, suposo que plàcidament perquè no en recordo res a banda que feia molta vida al carrer, tot i ser tan petit. Jo sóc fill de Joan Alavedra, de qui parlaré a bastament. Llavors el meu pare era director de l'Institut del Teatre i periodista, i pujava cada cap de setmana des de Barcelona. A la casa familiar de Banyoles, la meva mare, Montserrat Moner, de qui també parlaré a bastament, es cuidava de mi i de la meva germana, que llavors tenia nou anys —cinc més que jo— i que va morir a França el 1975, després de fer una gran carrera com a psicoanalista.

Un cop fetes les maletes (res: un parell de maletes a corre-cuita), vam sortir de Banyoles amb una ambulància conduïda pel doctor Isern. D'aquest senyor no en podria dir res més, però el nom no l'he oblidat; crec que és significatiu. A partir de Molló, com que la carretera no estava asfaltada i nevava, vam haver de continuar a peu. No sé quants quilòmetres hi ha entre Molló i Prats de Molló, a França, però vam haver de fer tot aquest camí a peu i nevant, amb una massa de gent que fugia a l'exili com nosaltres i un fred que pelava. Recordo la desesperació dels que havien de llençar les maletes en un barranc o deixar-les al marge de la carretera perquè no podien arrossegar tant de pes. Nosaltres també vam haver de fer-ho i vam arribar a la frontera amb la roba i els diners que portàvem a sobre.

La República germana, França, país que d'altra banda estimo molt, ens va dispensar la gran acollida que tothom ja sap. Ens va posar en camps de concentració. Dividien les famílies: homes en una banda, dones i nens en una altra. La rebuda va deixar el meu pare, que era una persona d'un caràcter molt fort i una vasta cultura, totalment abatut. I, llavors, la meva mare, que és una dona indestructible, li va dir amb una energia terrible però molta tendresa: «Joan! Aquest geni que tens, és ara que l'has de treure, home. Fes

alguna cosa!». Mentre això li deia i ens separaven, un soldat senegalès la va punxar per darrere perquè avancés. Aquesta escena també la tinc gravada. Els senegalesos de l'exèrcit francès eren africans impressionants, de dos metres. Ella es va girar i li va clavar una empenya: «A mi ni em toqui!». El moment es va fer etern. Em portava agafat de la mà i vaig tenir la impressió que aquella baioneta la perforaria. El senegalès va quedar astorat, amb la baioneta apuntant-li el ventre; ara la meva mare té cent dos anys.

Pel que fa al meu pare, a més de reaccionar, va tenir la sort que l'atzar el va ajudar. Quan el portaven cap al camp de concentració va trobar un diputat francès del Rosselló que coneixia de l'època en què havia estat secretari personal del president Francesc Macià. I gràcies a aquest català del nord, l'endemà estàvem tots quatre a l'habitació d'una fonda, plorant i fent pinya abraçats.

Va ser un retrobament emocionant: no sabíem què ens esperava però estàvem junts. Al camp només hi vam passar una nit. Els qui no van tenir la nostra fortuna ja han explicat com anaven allà les coses: gana, sarna, vent, humitat, les condicions eren deplorables.

A Prats de Molló ens donaven menjar en una cantina de refugiats. El menjar devia ser infecte però jo, que sóc de vida i sempre he tingut molta gana, la recordo amb afecte. També vull remarcar que una de les primeres coses que va fer el meu pare, després d'alliberar-nos, és anar a missa. Era catalanista, republicà i catòlic. Quan el 20 de juliol els revolucionaris van començar a cremar esglésies i a matar gent, va dir: «Ja hem perdut la guerra». Es va mantenir al costat de la Generalitat per fidelitat al país, no pas perquè estigués plenament d'acord amb la seva política, tot i que sempre va evitar criticar-la públicament. De fet, encara que acabo de dir que vaig passar la guerra plàcidament, i és veritat perquè era molt petit, amb els anys vaig saber que el meu pare es va haver d'amagar més d'una i de dues vegades de les patrulles anarquistes que el volien pelar per

les seves creences religioses. Si un home com ell, que havia estat secretari personal de Macià i després de Companys, fins al 6 d'octubre, moment en què va considerar que ja n'hi havia prou, si la vida d'un home amb aquest currículum, dic, corria perill en la rereguarda republicana, ja es poden imaginar els lectors quin panorama hi havia a Catalunya. La Guerra Civil va ser una cosa molt complicada a casa nostra.

I bé: el capellà del poble no va fer un sermó sinó una arenga furiosa contra els exiliats. Deia: «No hi ha dret que tota aquesta gent detestable vingui ara a buscar refugi a França després d'haver-se fet un tip de matar capellans i de cremar esglésies al seu país». En acabar la missa, el meu pare, que era un home afable però que ja he dit que quan s'emprenyava treia el geni, s'hi va acostar i li va dir: «Miri: si no fos creient no tornaria mai més a missa. Potser ha dit algunes coses certes però el seu discurs estava ple d'odi i d'ignorància». El capellà es devia mostrar poc receptiu perquè la cosa no va acabar aquí: el pare va escriure una carta de queixa al bisbe de Perpinyà. El capellà va ser amonestat i, amb el bisbe, van començar una amistat que va durar anys.

Passats uns dies vam agafar un autocar cap a Perpinyà. Volíem arribar a París en tren. El govern francès no volia que els refugiats s'escampessin pel país i tractava de tenir-los controlats al sud. Per moure's calien molts papers i per tot arreu hi havia gendarmes. Nosaltres no teníem la documentació en regla, així que, el dia abans, els meus pares ens van dir que si la policia pujava a l'autocar sobretot no diguéssim res. El pare i la mare eren rossos, tenien un aire nòrdic, però la meva germana i jo érem morenos, dos «espanyols» clars; no feia falta l'idioma per identificar-nos. Els gendarmes van pujar i es van passejar pel passadís amb cara de pocs amics. Hi va haver un moment de pànic. Però tot va anar bé. Almenys fins que vam pujar al tren. Al tren hi vaig passar una nit horrible, tota la ten-

Una entrada forta al món

sió acumulada em va sortir de cop, a raig. I és lògic, perquè aquesta aventura he de dir que la vaig viure com un homenet, sense un sol plor ni una llàgrima, exceptuant el retrobament a la fonda.